

KRIMINALPOLITIK – LIKA HETT SOM MAN KAN TRO

FELIX ANDERSSON, MARIE DEMKER,
CAROLINE MELLGREN OCH PATRIK ÖHBERG

Sammanfattning

I början av 2000-talet var kriminalpolitik inte en särskilt viktig fråga i väljarnas ögon. Endast ett fåtal ansåg att samhällsproblem relaterade till lag och ordning var angelägna. Likaså angav få väljare att lag och ordning var av betydelse när de stod vid valurnan och skulle välja parti. Idag är det annorlunda. Lag och ordning har blivit ett centralt samhällsproblem och rekordmånga väljare oroar sig för gängbrottsligheten. I det här kapitlet studerar vi den kriminalpolitiska opinionen i Sverige. Resultaten visar att frågor som är kopplade till brott och straff har ett starkt samband med den politiska vänster-högerskalan. Människor som står till höger är avsevärt mer intresserade av och fokuserade på brott och straff än vad människor till vänster är. Vi kan också se att partierna till höger har större trovärdighet bland väljarna inom lag och ordning än vad som är fallet med de andra riksdagspartierna.

Någonting har hänt i den kriminalpolitiska opinionen. I början av 2000-talet var kriminalpolitik inte en fråga som fångade väljarnas uppmärksamhet. Det var bara ett fåtal som ansåg att samhällsproblem relaterade till lag och ordning var viktiga. Ännu färre angav att lag och ordning var av betydelse när de skulle välja parti. Men det har förändrats. Brottsligheten och otryggheten står idag högt på agendan hos såväl politiker som väljare.

Sedan en längre tid har ett stort antal uppmärksammade händelser satt medialt och politiskt fokus på organiserad brottslighet och särskilt gängbrottslighet i Sverige. I en ny rapport från Brottsförebyggande rådet jämförs utvecklingen av dödligt våld i Sverige med andra europeiska länder. Resultaten visar att utvecklingen i Sverige går åt fel håll. I de flesta andra länder minskar det dödliga våldet medan det istället ökar i Sverige (Brå 2021). Morden och mordförsöken inträffar oftast i storstadsområdenas stadsdelar med hög andel ekonomiskt och socialt utsatta invånare. Men motsvarande brott inträffar också i mindre städer och samhällen. I de flesta fall är orsaken till händelserna strid om narkotikaförsäljning eller verksamhet som härstammar från handel med droger (Sturup m.fl., 2018). Polismyndigheten har på olika sätt försökt stävja våldsutvecklingen med hjälp av olika projekt i storstäderna, som exempelvis Operation Rimfrost som genomfördes nationellt och

Sluta skjut som genomförs i Malmö (Ivert & Mellgren, 2021). Rimfrost tillkom efter det att Nationella operativa avdelningen (Noa) utlyste en så kallad särskild händelse 2019. Det var i samband med att ett antal uppmärksammade mord i Malmö som Noa beslöt att polisen skulle få större befogenheter och resurser. Efter det att operationen avslutades på sommaren 2020 beskrev polisen insatserna som lyckade. Men den slutsatsen har kritiserats för att vara förskönande av forskare som granskade utfallet av operationen (Holgersson, 2020).

Det finns ett stort politiskt engagemang och medial uppmärksamhet kring de ofta spektakulära händelserna där unga män dödas på öppen gata, men också de fall där uppenbart helt oskyldiga personer fallit offer för våldet. Sensommaren 2020 inträffade en rad händelser med starka förgreningar till gängkriminalitet och som än en gång riktade strålkastarljuset mot politiska åtgärder för att stävja utvecklingen. Särskilt uppmärksammat blev händelsen på en bensinmack i Norsborg utanför Stockholm där en 12-årig flicka sköts ihjäl av en förlupen kula, som sannolikt var avsedd för kriminella personer i närheten.

När vice rikspolischefen Mats Löfving några veckor senare berättade att ett 40-tal klanbaserade nätverk etablerat sig i Sverige i syfte att begå brott väckte det stor uppmärksamhet. Moderaternas partiledare Ulf Kristersson krävde i sitt sommartal att deltagande i och samröre med en kriminell organisation skulle förbjudas (DN, 27-08-20), medan regeringen lyfte fram en rad insatser inom ramen för det så kallade 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet.

Det ökade fokuset på lag och ordning och lagförslag på det kriminalpolitiska området kan således hänga samman med att de kriminella gängens uppgörelser allt oftare sker i den offentliga miljön, som händelserna sensommaren 2020 bara utgör några exempel på. Samtidigt ligger det i politikernas intresse att vara responsiva inför väljarna, adressera deras oro och presentera konkreta förslag för att stävja kriminaliteten. Vi vet dock förhållandevis lite om hur den kriminalpolitiska opinionen i Sverige ser ut och hur den har utvecklats över tid.¹

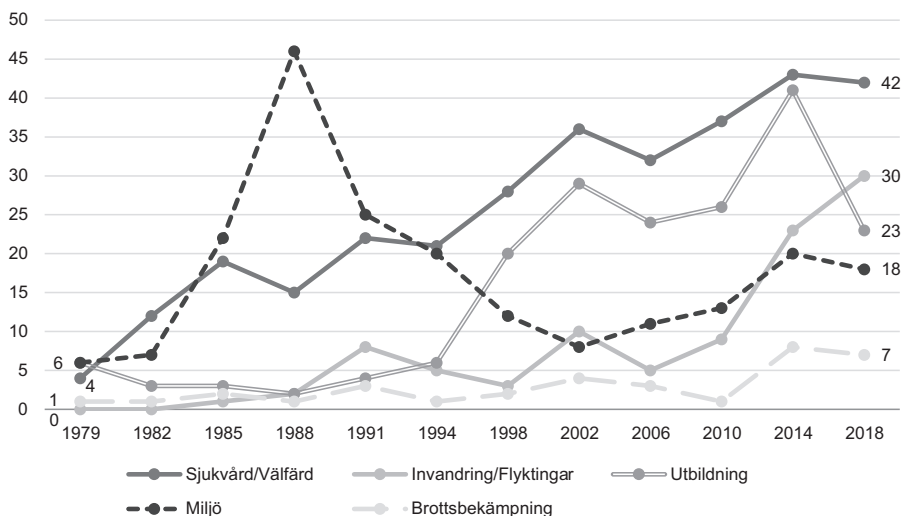
Det här kapitlet syftar till att ändra på det. Med utgångspunkt i den nationella SOM-undersökningen 2020 studerar vi i det här kapitlet hur den kriminalpolitiska opinionen ser ut utifrån befolkningens oro för organiserad brottslighet, brottslighet som samhällsproblem och vilka partier som anses ha en trovärdighet inom lag och ordning. Vi gör också jämförelser med tidigare års SOM-undersökningar för att studera hur fokus på kriminalpolitiska frågor utvecklats bland människor i Sverige över tid, samt hur oro, intresse och kriminalpolitiska attityder varierar efter partitillhörighet och ideologisk hemvist.

Kriminalpolitik har inte alltid varit hett

Den kriminalpolitiska opinionen i Sverige präglades länge av stiltje. I det svenska valforskningsprogrammets tidsserier om viktiga skäl till svenskarnas val av parti parkerade frågan om ”lag och ordning” länge långt ner på listan över de sakfrågor

som styrde svenskarnas val av parti till riksdagsvalen. I figur 1 nedan kan man notera en närmast rak linje, med enstaka fluktuationer, i samtliga val mellan 1979 och 2010. Det parti som velat förbättra sitt valresultat har genom åren inte haft så mycket att hämta hos den kriminalpolitiska opinionen. Det är istället andra frågor som primärt styrts väljarnas agerande i valbåset. I figuren har vi tagit med de fyra mest nämnda områdena hos väljarna 2018 (sjukvård/välfärd, invandring/flyktingar, utbildning och miljö) samt lagt till brottsbekämpning. Jämfört med utbildning, sjukvård, sysselsättning eller miljö har brottsbekämpning vägt lätt i riksdagsvalen. Men i de två senaste riksdagsvalen har en större andel, om än fortfarande liten, nämnt frågor som knyter an till lag och ordning.

Figur 1 Andel av svenska väljare som i en öppen fråga nämnde olika sakfrågor som viktiga för deras partival, 1979–2018 (procent)

Kommentar: I valundersökningarna ställs en öppen fråga om väljarnas egna motiveringar till partivalet 'Är det någon eller några frågor som är viktiga för dig när det gäller vilket parti du tänker rösta på i riksdagsvalet den 9 september? Vilken eller vilka frågor är det? Ange högst tre frågor.' Antalet svarande varierar mellan 984 (2014) och 6899 (2018).

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet. Svenska valundersökningar 1979–2018.

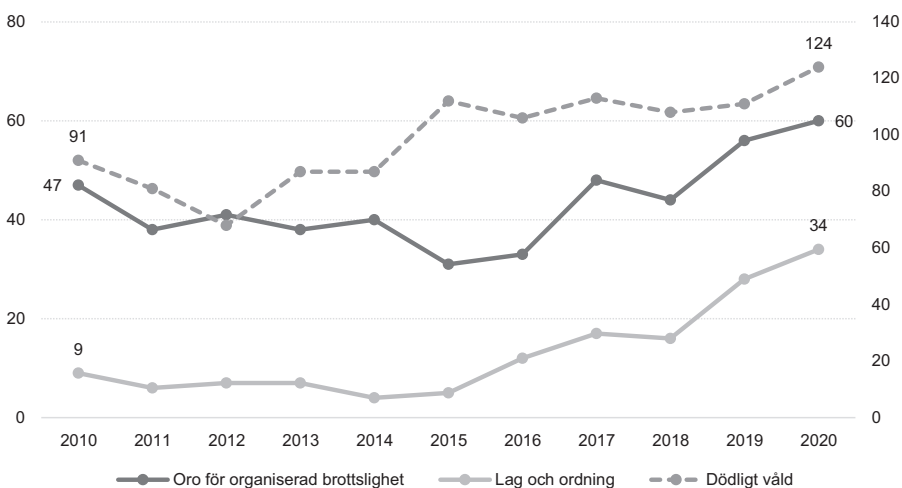
Fler skjutningar och större oro för gängbrottslighet

Även om väljarna inte har lyft frågor om lag och ordning till någon framträdande position, har det dock hänt något i den kriminalpolitiska opinionen under det senaste decenniet. I figur 2 kan vi se tre linjer som illustrerar utvecklingen under de senaste 10 åren för olika områden som kopplar till kriminalitet. Utvecklings-

kurvan längst ner i figuren är andelen som anger problem vilka kan kategoriseras som "lag och ordning" när de med hjälp av en fråga ombads att skriva ner högst tre samhällsproblem som de tycker är viktigast för Sverige idag. Precis som brottsbekämpning inte är en viktig valfråga har lag och ordning som samhällsproblem haft en undanskymd roll. År 2015 var det bara fem procent som nämnde lag och ordning. Men 2020 har den siffran i det närmaste sjudubblats (34 procent). Lag och ordning var 2020 det näst viktigaste samhällsproblemet efter "invandring/integration" (38 procent).

När det kommer till oro kan vi se en liknande utveckling. Svenskar känner allt större oro för organiserad brottslighet under de senaste åren. Den mörka linjen i figur 2 visar hur stor andel som oroar sig för organiserad brottslighet. År 2020 var organiserad brottslighet det som oroade svenskar allra mest. Sedan 2015 har den siffran mer eller mindre fördubblats. Oron för organiserad brottslighet och lag och ordning som viktigt samhällsproblem följer under de senaste åren varandra.

Figur 2 *Antalet som har avlidit på grund av dödligt våld samt lag och ordning som viktigt samhällsproblem och oro för organiserad brottslighet, 2010–2020 (antal, procent)*

Kommentar: Den gråa, heldragna linjen utgår från frågan 'Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag?' Frågan är öppen utan svarsalternativ. Procentbasen utgörs av de som svarade på frågan. Respondenterna ombads att ange högst tre frågor/samhällsproblem. Den mörka linjen utgår från frågan som lyder 'Om du ser till läget idag, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden?' – organiserad brottslighet.' Svarsalternativen är 'mycket oroande'; 'ganska oroande'; 'inte särskilt oroande' samt 'inte alls oroande'. Andelen som svarat "mycket oroande" är den som visas. Den streckade linjen visar alla individer som har avlidit på grund av dödligt våld, inte bara till följd av att skjutvapen använts.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2010–2020 och Brottsförebyggande rådet (Brå), 2021.

En bidragande orsak till människors ökade oro kring gängbrottslighet och fokusering på lag och ordning kan hänga samman med de kriminella gängens offentliga uppgörelser. På 1990-talet började skjutningar bli ett större problem i Sverige och ökningen har sedan dess varit dramatisk med en högre ökningstakt de senaste åren. I en sammanfattning av utvecklingen i Malmö kopplar forskarna Khoshnood och Gerell (2019) ökningen i det skjutvapenrelaterade våldet till ett ökat antal, löst sammansatta, kriminella grupperingar. Den streckade linjen högst upp i figuren visar hur många som avlidit på grund av dödligt våld varje år sedan 2010. 2020 inträffade 124 dödsfall, vilket är den högsta siffran under de senaste 10 åren. Vidare har det dödliga våldet som orsakats av skjutvapen fördubblats sedan 2011 (Brå, 2021). Vi vet också att det dödliga våldet i Sverige bland unga män ur ett europeiskt perspektiv avviker från andra länder i negativ bemärkelse (Sturup m.fl., 2018).

Tabell 1 Mycket orolig för organiserad brottslighet och andelen som anser att lag och ordning är ett viktigt samhällsproblem utifrån partitillhörighet, 2020 (procent)

	Mycket orolig för organiserad brottslighet	Lag och ordning är ett viktigt samhällsproblem
Sverigedemokraterna	82	48
Kristdemokraterna	81	51
Moderaterna	70	48
Socialdemokraterna	55	29
Liberalerna	49	29
Centerpartiet	48	26
Vänsterpartiet	39	20
Miljöpartiet	27	15

Kommentar: Frågan lyder: 'Om du ser till läget idag, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden?' – organiserad brottslighet'. Svartalternativen är 'mycket oroande'; 'ganska oroande'; 'inte särskilt oroande' samt 'inte alls oroande'. Den andra frågan lyder 'Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag?'. Frågan är öppen utan svarsalternativ. Procentbasen utgörs av samtliga svarande. Respondenterna ombads att ange högst tre frågor/samhällsproblem.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

Under de senaste åren ser vi en trend, där frågor relaterat till kriminalpolitik blir allt viktigare. Men oron är inte jämnt fördelad i befolkningen. Tabell 1 visar vilka som svarat att organiserad brottslighet är "mycket oroande" utifrån partipolitisk hemvist. Både när det gäller oro för organiserad brottslighet och lag och ordning är det framförallt anhängare till partierna på högern som är mest bekymrade. Anhängare till Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Moderaterna är avse-

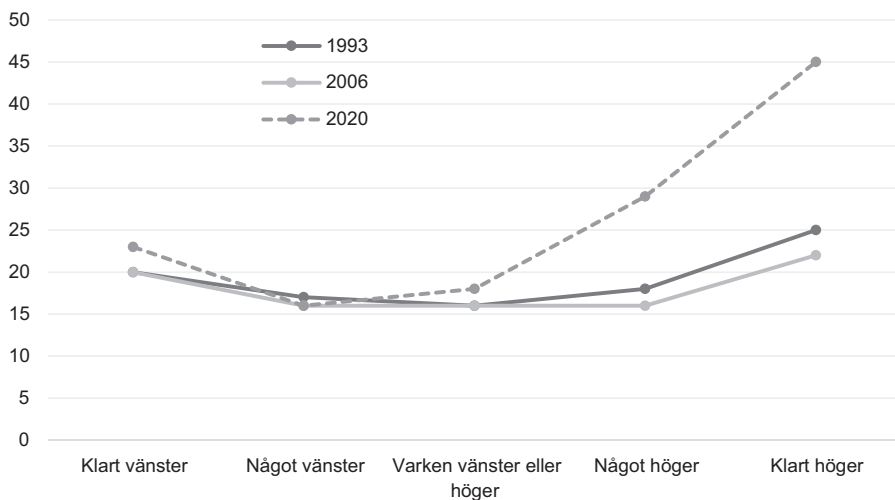
värt mer bekymrade över organiserad brottslighet än övriga sympatisörer. Avståndet till Socialdemokraternas anhängare är femton procentenheter. Miljöpartister är de som är minst oroad för gängbrottslighet och ser i lägst utsträckning lag och ordning som ett viktigt samhällsproblem. Miljöpartister är främst oroliga för saker som har med klimatförändringar att göra, vilket inte alls skapar motsvarande oro hos sverigedemokrater. Det ska dock sägas att oron för problem i framtiden inte alltid kan kopplas till ideologisk hemvist. Oron för ekonomisk kris är exempelvis inte något som skiljer miljöpartister och sverigedemokrater åt. I det fallet delar de samma oro.

Kriminalpolitik, ökat och polariserat intresse

Tabell 1 visar att det finns en ideologisk dimension i oron för brottslighet som samhällsproblem. Det finns en klar åtskillnad mellan anhängarna till partier som ligger längst ut till höger på den ideologiska vänster-högerskalan (Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna) och de anhängare som befinner sig närmare mitten och till vänster på vänster-högerskalan. Den uppdelningen är också något som återkommer när man analyserar vilka som är intresserade av kriminalpolitik och hur intresset har utvecklats över tid. Vid tre olika tillfällen – 1993, 2006 och 2020 – har det i SOM-undersökningen ställts en fråga om hur intresserade svenskar är av kriminalpolitik. Man kunde vid de två första mättillfällena inte finna några tydliga ideologiska skiljelinjer i intresset för kriminalpolitik (för en mer ingående analys, se Demker & Duus-Otterström, 2007). I de nationella SOM-undersökningarna 1993 och 2006 noterades inga samband mellan intresse för kriminalpolitik och subjektiv vänster-högeruppfattning. I figur 3 framkommer det att något har hänt.

2020 uppper personer som anger att de står "något till höger" eller "klart till höger" ett avsevärt högre intresse för kriminalpolitik i jämförelse med 1993 och 2006. Intresset är också avsevärt större än hos dem som anser sig stå "klart till vänster" eller "något till vänster", detsamma gäller för dem som väljer att positionera sig i mitten. Intresset för kriminalpolitik hos personer till vänster eller med en mittenposition har inte ändrats under den undersökta perioden.

Det ökade intresset för kriminalpolitik, som alltså främst är företrätt bland personer till höger på den ideologiska vänster-högerskalan, syns också när svenskarnas intresse för olika sakområden studeras. Tidigare tillhörde kriminalpolitik de lägre rankade områdena bland svenskarna. Tabell 2 visar hur intresset för ett antal politikområden har varierat över tid. Sedan 1993 är det fem områden som har tappat delar av medborgarnas intresse (ekonomisk politik, familjepolitik, EU-politik, miljöpolitik och sysselsättningspolitik) och två, förutom kriminalpolitik, som har ökat (flyktingpolitik och utrikespolitik).

Figur 3 Intresse för kriminalpolitik och placering på vänster-högerskalan (%)

Kommentar: Frågan lyder 'Hur intresserad är du av följande politiska områden? – kriminalpolitik'. Frågan om ideologisk placering lyder 'Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?' Svarsalternativen är 'Klart till vänster', 'Något till vänster', 'Varken till vänster eller till höger', 'Något till höger' samt 'Klart till höger'.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1993, 2006 och 2020.

Tabell 2 Andelen mycket intresserade av olika sakpolitiska områden, 1993, 2006 och 2020 (procent)

	1993	2006	2020
Ekonomisk politik	27	18	21
Flyktingpolitik	18	15	23
Utrikespolitik	15	15	20
Familjepolitik	20	21	13
EU-politik	20	7	10
Miljöpolitik	26	23	24
Sysselsättningspolitik	35	32	13
Kriminalpolitik	18	17	24

Kommentar: Frågan lyder 'Hur intresserad är du av följande politiska områden? – Ekonomisk politik, Flyktingpolitik, Utrikespolitik, Familjepolitik, EU-politik, Miljöpolitik, Sysselsättningspolitik, Kriminalpolitik'. Svarsalternativen är 'Mycket intresserad', 'Ganska intresserad', 'Inte särskilt intresserad' samt 'Inte alls intresserad'.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1993, 2006 och 2020.

Det finns således ett stort intresse för kriminalpolitik bland personer som står till höger. Att kriminalpolitik är en högerfråga återkommer när svenskarna får frågan om vilket parti de anser har den bästa politiken inom lag och ordning. I tabell 3 kan vi se att Moderaterna (35 procent) är det parti som har högst förtroende bland svenskarna när det handlar om kriminalpolitik, följt av Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna, båda på 20 procent. Som fjärde parti kommer Kristdemokraterna (13 procent). Endast enstaka procentenheter anser att Vänsterpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet har bäst politik för lag och ordning.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna har stöd för sin politik inom lag och ordning även utanför de egna leden. Andelen sympatisörer till de tre partierna är lägre än den andel som anser att de har bäst politik inom lag och ordning. Det motsatta gäller Socialdemokraterna, som har en högre andel sympatisörer än som anser att partiet har den bästa politiken för lag och ordning. Detsamma gäller Vänsterpartiet och Centerpartiet. Kriminalpolitik blir ur det hänseendet en hemmaplansfråga för de tre partierna längst till höger i svensk politik.

Tabell 3 Bästa parti inom lag och ordning, 2020 (procent)

Moderaterna	35
Socialdemokraterna	20
Sverigedemokraterna	20
Kristdemokraterna	13
Vänsterpartiet	7
Centerpartiet	6
Liberalerna	6
Miljöpartiet	3

Kommentar: Frågan lyder 'Vilket parti eller partier tycker du har en bra politik på följande områden? Flera partier kan markeras för varje område'. Procentandelarna utgörs av de som besvarade frågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020

Stort stöd för att skärpa straffen för gängkriminella

Parallellt med att gängbrottslighet kommit allt högre upp på den politiska dagordningen har kraven på fler insatser för att stävja gängbrottsligheten duggat tätt. Bland de mest uppmärksammade insatserna på det kriminalpolitiska området under senare år återfinns regeringens så kallade 34-punktsprogram, som innehåller en rad olika förslag på åtgärder mot gängkriminalitet. Flera lagändringar inom ramen för programmet trädde i kraft under 2020 (Regeringen, 2020). Ett förslag som för närvarande utreds, och som ska redovisas i juni 2021, rör skärpta straff för brott med koppling till kriminella gänguppställningar. Andra exempel på hur arbetet mot

det grova våldet har intensifierats är som tidigare nämnts den nationella särskilda händelsen Rimfrost som infördes i november 2019 med målet att låsa in kriminella, beslagta vapen och sprängmedel, minska antalet mord och sprängningar samt öka tryggheten. När det vanliga polisiära arbetssättet inte verkade fungera prövades en amerikansk strategi, som i Sverige går under namnet Sluta skjut, mot det allra grövsta grupprelaterade våldet (för en diskussion om Sluta skjut, se Ivert, Mellgren & Nilsson, 2020).

Genom åren har det emellertid producerats relativt få empiriska studier om svenska folkets inställning till skärpta straffsatser. I valforskningsprogrammets undersökningar mellan valen 1991 och 2014 har det noterats ett starkt, men avtagande stöd, för förslaget att införa hårdare fängelsestraff (Valforskningsprogrammet, 2018). Kriminologiska studier från ungefär samma tidsperiod fann även dem att ”en skärpning av strafflagstiftningen och hårdare straff i domstolarna har stöd i befolkningen.” (Jerre & Tham 2010, s. 9). I Jerre och Thams undersökning svarade mer än hälften att de generellt var för längre fängelsestraff och tre fjärdedelar tyckte att våldsbrott skulle bestraffas mycket strängare. I de nationella SOM-undersökningarna 2015 och 2016 ombads deltagarna ta ställning till förslaget ”Införa mycket hårdare straff för brottslingar”, vilket 41 (2015) respektive 44 (2016) procent av de svarande ansåg vara ett mycket bra förslag. Som vi redan konstaterat har dock mycket hänt i den kriminalpolitiska opinionen sedan dess.

Tidigare undersökningar har emellertid inte undersökt opinionen för att skärpa straffen specifikt för gängrelaterad brottslighet. För första gången i den nationella SOM-undersökningen ombads därför svenska folket i 2020 års undersökning att ta ställning till förslaget att skärpa straffen för gängkriminalitet. Förslaget om hårdare straff för gängkriminalitet är det förslag som har haft starkast stöd i den nationella SOM-undersökningen på ett decennium. I tabell 4 kan vi se att hela 90 procent tycker att det är ett ”mycket” eller ”ganska bra förslag” att skärpa straffen för gängkriminalitet, varav 73 procent tycker att förslaget är mycket bra.² Endast tre procent anser att förslaget är ”mycket” eller ”ganska dåligt”.³

Tabell 4 *Inställning till förslaget att skärpa straffen för gängkriminalitet, 2020 (procent)*

Mycket bra förslag	73
Ganska bra förslag	17
Varken bra eller dåligt förslag	7
Ganska dåligt förslag	2
Mycket dåligt förslag	1

Kommentar: Frågan lyder 'Vilken är din åsikt om följande förslag? Skärpa straffen för gängkriminalitet'. Procentandelarna utgörs av de som besvarade frågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

Den starka åsiktsgemenskapen mellan moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater på det kriminalpolitiska området accentueras ytterligare på frågan om skärpta straff för gängkriminalitet. I tabell 5 är det anhängare till Kristdemokraterna (94 procent) och Sverigedemokraterna (91 procent) som närmast unisont ställer sig bakom förslaget att skärpa straffen för gängkriminalitet. Moderata sympatisörer ställer sig också starkt bakom skärpta straff för gängkriminalitet (84 procent), men uppvisar alltså en något lägre entusiasm än de två andra partierna längst ut till höger. En majoritet av anhängarna till Socialdemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna stödjer också förslaget, men avståndet mellan moderater och socialdemokrater är relativt stort, sexton procentenheter. Bland anhängare till Miljöpartiet och Vänsterpartiet ligger dock stödet lägre, även om nästan en majoritet av även dessa partiers väljare anser att skärpta straff för gängkriminalitet är mycket bra. Stödet för skärpta straff är således starkast bland anhängare till de tre partierna längst till höger. Den kriminalpolitiska åsiktsgemenskapen mellan de tre partierna befästs alltså även på denna punkt.

Tabell 5 Mycket bra förslag att skärpa straffen för gängkriminalitet och partitillhörighet, 2020 (procent)

Kristdemokraterna	94
Sverigedemokraterna	91
Moderaterna	84
Socialdemokraterna	68
Centerpartiet	66
Liberalerna	65
Miljöpartiet	49
Vänsterpartiet	44

Kommentar: Frågan lyder 'Vilken är din åsikt om följande förslag? Skärpa straffen för gängkriminalitet'. Svarsalternativen var 'Mycket bra förslag', 'Ganska bra förslag', 'Varken bra eller dåligt förslag', 'Ganska dåligt förslag' och 'Mycket dåligt förslag'. Frågan om partisympati lyder 'Vilket parti tycker du bäst om idag?'. Procentandelarna utgörs av de som besvarade frågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

Kriminalpolitik en fråga för valrörelsen 2022?

Resultaten från detta kapitel visar tydligt ett ökat fokus på och intresse för kriminalpolitik bland svenska väljare. Den ökade oron för brottslighet och intresset för kriminalpolitik är särskilt framträdande hos personer som står ideologiskt till höger och som sympatiserar med Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna. Resultaten som redovisats ovan indikerar att anhängare till M, KD och SD utgör en anmärkningsvärt homogen grupp i frågor som rör lag och

ordning. Anhängare till de tre partierna anger i mycket högre utsträckning än andra partisympatisörer ”lag och ordning” som ett viktigt samhällsproblem. Den inbördes skillnaden mellan partierna på denna fråga är likaså mycket liten. I klart högre utsträckning än andra partisympatisörer anger anhängare till M, KD och SD att de är mycket oroade för den organiserade brottsligheten, samt att det är ett mycket bra förslag att skärpa straffen för gängkriminalitet. Huruvida de tre partierna numera utgör ett ”konservativt block” är inte vår sak att avgöra, men i den svenska kriminalpolitiska opinionen kan vi utifrån våra resultat konstatera förekomsten av en stark åsiktsmässig homogenitet mellan anhängare till M, KD och SD.

Sedan 2014 har ”lag och ordning” blivit en viktigare valfråga för väljarna (Valforskningsprogrammet, 2019). I takt med att skjutningarna blivit fler har den gängrelaterade brottsligheten fått större medial uppmärksamhet. Den ökade oron för brottslighet bland befolkningen har noterats hos beslutsfattarna. Politikerna har börjat förstå att det finns ett växande behov av att ge svar och bemöta människors oro kring de våldsamma gänguppågörelserna. Inför valet 2018 släppte Socialdemokraterna ett kriminalpolitiskt program som bland annat utlovade fler poliser och hårdare tag mot den organiserade brottsligheten (Socialdemokraterna, 2018), och 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet har kommit att bli ett av regeringens mer framträdande reformpaket under mandatperioden. Partierna till höger har kritiserat regeringen för passivitet och för att vara undfallna inför de växande problemen som den organiserade brottsligheten för med sig.

Resultaten från detta kapitel visar ett ökat fokus på och intresse för kriminalpolitik bland svenska väljare. I takt med att skjutningarna blivit fler, den gängrelaterade brottsligheten fått större medial uppmärksamhet samt att oron för brottslighet har ökat i befolkningen har politikerna blivit varse kriminalpolitikens elektoral potential. Partierna till höger har ett övertag på regeringen när det kommer till politik som rör ”lag och ordning”. Att mobilisera detta ökade fokus bland väljarna i valrörelsen 2022 kan bli avgörande för partierna, och hjälpa, eller stjälpas, i kampen om regeringsmakten och nycklarna till Rosenbad.

Noter

- ¹ För en översikt om svenska folkets inställning till hårdare straff, se Jerre och Tham 2010.
- ² Det kan vara värt att påpeka att även om opinionen vill ha strängare straff, kan det vid specifika brott visa sig att opinionen istället hamnar lägre än vad domstolarna faktiskt dömer ut, se till exempel Jerre & Tham 2010.
- ³ Det näst mest populära är att förbjuda reklam för nätcasinon, vilket 86 procent tycker är ett ”mycket” eller ”ganska” bra förslag 2019.

Referenser

- Brottsförebyggande rådet (Brå) (2021). Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder En jämförande studie av nivåer, trender och våldsmetoder. Rapport 2021:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (Brå) (2021). Konstaterade fall av dödligt våld. En granskning av dödligt våld 2020. Hämtad från <https://www.bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2021-03-30-konstaterade-fall-av-dodligt-vald.html?lang=sv>
- Demker, Marie & Göran Duus-Otterström (2007). Kriminalpolitik – inte så hett som man kan tro. I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red) *Det nya Sverige*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- DN (27-08-2020). M vill göra det straffbart att vara med i kriminella gäng. Hämtad från <https://www.dn.se/nyheter/sverige/m-vill-gora-det-straffbart-att-vara-med-i-kriminella-gang/>
- Holgersson, Stefan (2020) (red.), Hur kan polisen tackla gängskjutningarna? Linköpings universitet. Hämtad från <https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1464449/FULLTEXT01.pdf>
- Ivert, Anna-Karin & Caroline Mellgren (2021). Effektvärdering av Sluta Skjut – En strategi för att minska det grova våldet. FoU rapport 2021:2. Malmö: Malmö universitet.
- Ivert, Anna-Karin, Mellgren, Caroline & Josefin Nilsson (2020). Processutvärdering Sluta skjut. FOU 2020:3. Malmö: Malmö universitet.
- Jerre, Kristina & Henrik Tham (2010). Svenskarnas syn på straff. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Khoshnood, Ardavan & Manne Gerell (2019). Skjutvapens- och explosionsvåld. I Marie Väfors Fritz & Ardavan Khoshnood (red) *Brottslighet och utsatthet i Malmö*. Lund: Studentlitteratur.
- Regeringen (2020). 34-punktsprogrammet: Regeringens åtgärder mot gängkriminaliteten. Hämtad från <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/ett-tryggare-sverige/34-punktsprogrammet-regeringens-atgarder-mot-gang-kriminaliteten/>
- Socialdemokraterna (2018). Kriminalpolitiskt program. Hämtad från <https://www.socialdemokraterna.se/download/18.12ce554f16be946d04640da8/1568881618024/kriminalpolitiskt-program-2018-06-07.pdf>
- Sturup, Joakim, Rostami, Amir, Mondani, Hernan, Gerell, Manne, Sarnecki, Jerry & Christofer Edling (2018). Increased gun violence among young males in Sweden: a Descriptive National Survey and International Comparison. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 25(4), 365–378.
- Valforskningsprogrammet (2018). Hårdare fängelsestraff. Inställning till att införa hårdare fängelsestraff 1991–2016. Valforskningsprogrammets faktablad 2018:4.
- Valforskningsprogrammet (2019). Svenskt väljarbeteende i förändring. Presentation för Centerpartiet. Hämtad från https://www.gu.se/sites/default/files/2020-03/1757485_snes-solevid-centerpartiet-191130.pdf